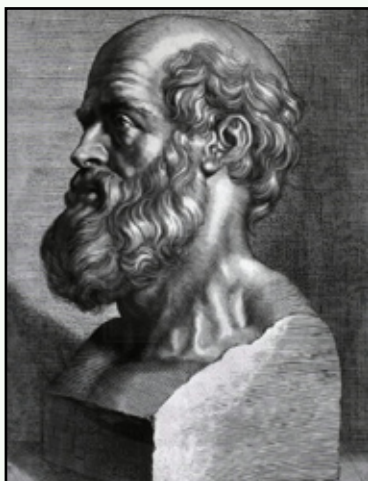

Kort sagt om...

Taushetsplikt og bruk av informasjonsteknologi i helsevesenet

Innledning

Taushetsplikten er grunnleggende i all pasientbehandling. Det å bevare taushet er en plikt for alt helsepersonell, og det å få opplysningene behandlet konfidensielt er en rettighet for pasientene. Taushetsplikten skal verne om pasientene og deres integritet og er et middel til å sikre tillitsforholdet mellom helsepersonell og pasient.

"Alt det som jeg hører når jeg behandler pasientene eller også utenfor behandlingen, slikt som man ikke skal plapre om, det vil jeg holde for meg selv og anse alt slikt som usagt"
 -Hippokrates

Foto: Wikipedia

Bruken av moderne informasjonsteknologi er økende i helsevesenet. Det utvikles viktige og gode verktøy for stadig flere tjenester og for alle typer helsepersonell. Teknologien representerer også nye utfordringer, blant annet i forhold til det å ivareta taushetsplikten.

Hva er taushetsplikt?

I helsepersonelloven § 21 er taushetsplikt definert som "... å hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell."

Det er bare opplysninger helsepersonell mottar i egenskap av å være helsepersonell som er underlagt reglene om taushetsplikt. Det er ikke avgjørende om opplysningene mottas på jobb eller andre steder, for eksempel i private sammenhenger. Det avgjørende er om de ble gitt på bakgrunn av vedkommendes profesjon eller ikke. Opplysninger helsearbeidere får som privatpersoner har de ikke taushetsplikt om, uansett hvor personlige de er eller om de gjelder helseforhold.

Hvordan skal man "hindre"?

Helsepersonell har både plikt til å tie og til å hindre at uvedkommende får adgang til taushetsbelagte opplysninger. Plikten til å hindre er et ansvar både for det enkelte helsepersonell og for virksomheten der personellet arbeider. For virksomheten er plikten en del av det såkalte systemansvaret. For helsepersonellet er det å hindre "adgang eller kjennskap til" pasientopplysninger et individuelt ansvar, etisk og profesjonelt.

Et sykehus skal både oppbevare og behandle pasientopplysninger på en sikker måte, uavhengig av om journalsystemene er papirbaserte, elektroniske eller er en kombinasjon. God tilgangskontroll og andre sikkerhetstiltak skal sørge for at bare rette vedkommende får tilgang til opplysningene.

Helsepersonellet har selv ansvar for å følge etablerte ordninger og rutiner der de er ansatt, for eksempel rutiner som sikrer at passord ikke blir tilgjengelig for andre enn eieren, og retningslinjer som skal hindre at pasientinformasjon blir tilgjengelig for uvedkommende på andre måter.

Taushetsplikten ivaretas etter dette gjennom en kombinasjon av gode rutiner og etablerte sikkerhetsløsninger fra virksomhetens side og etisk og profesjonell framferd av det enkelte helsepersonell. Dette gjelder enten opplysninger blir innhentet, behandlet og lagret elektronisk eller på andre måter.

"Snoking"

Elektroniske pasientjournaler og -systemer kan gjøre det enklere for helsepersonell å skaffe seg tilgang til opplysninger om pasienter de ikke har behandlingsansvar for. Forbud mot snoking er lovfestet i helsepersonelloven § 21a om "Forbud mot urettmessig tilegnelse av taushetsbelagte opplysninger". Bestemmelsen trådte i kraft 9. mai 2008.

Hvem har man taushetsplikt overfor?

For å ta det opplagte først: "Andre" er ikke pasienten selv, jf. helsepersonelloven § 22. Med svært få unntak har pasienten alltid rett til å få kjennskap til opplysninger om seg selv som er lagret i virksomhetens system.

"Andre" er det man gjerne kaller utenforstående. Etter reglene i helselovgivningen vil disse være alle andre enn pasienten selv og det helsepersonell som er involvert i undersøkelse og behandling av pasienten. Som utenforstående regnes også venner, familie, ektefelle og barn.

Taushetsplikten gjelder også mellom helsepersonell innad i en virksomhet. Ansatte skal ikke ha mer informasjon om pasienter enn det de trenger for å yte forsvarlig helsehjelp. Kolleger kan altså ikke fritt dele informasjon om pasienter med hverandre med begrunnelse i at alle har den samme taushetsplikten.

Hva slags opplysninger har man taushetsplikt om?

Taushetsplikten gjelder "... opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold." Sykdomsforhold omfatter både psykiske og fysiske forhold. Opplysninger om hvem som er innlagt på hvilket sykehus og i hvilken avdeling er også som hovedregel taushetsbelagte.

Som "andre personlige forhold" regnes andre opplysninger som er knyttet til en enkelt person eller som angår denne. Eksempler er opplysninger om sosiale forhold, sivilstand og økonomiske forhold.

Hvor lenge har man taushetsplikt?

Taushetsplikten gjelder hele livet. Den opphører ikke om man skifter jobb eller går av med pensjon. Helsepersonelloven § 24 gir en viss adgang til å lempe på plikten etter at personen man har taushetsplikt overfor er død.

>>

Unntak fra taushetsplikten i helsepersonelloven

Pasienten kan samtykke til at opplysninger gis til andre. En person kan som hovedregel samtykke på egne vegne fra fylte 16 år. Vedkommende skal få god informasjon om hva hun eller han samtykker til, herunder hvem opplysninger blir gitt til. I forhold til informasjonsteknologi kan det være relevant også å informere om måten opplysningene blir gitt videre på.

Et praktisk viktig unntak fra taushetsplikten er bestemmelsen om at helsepersonell som samarbeider om behandlingen av en pasient kan utlevere opplysninger om pasienten til samarbeidende personell (§ 25). Et annet er at journalopplysninger skal leveres ut på forespørsel til "andre som yter helsehjelp" når vilkårene er oppfylt (§45). Unntaket gjelder bare når deling av informasjon er nødvendig for å kunne yte helsehjelp og bare dersom pasienten ikke motsetter seg slik deling.

Opplysningsplikt

Helsepersonelloven inneholder noen særlige bestemmelser om opplysningsplikt for helsepersonell i lovens kapittel 6. Dette omfatter blant annet opplysninger til tilsynsmyndigheter, sosialtjeneste og barneverntjenesten.

Informasjonssikkerhet

God informasjonssikkerhet er en av forutsetningene for å kunne ivareta taushetsplikten. Som (data)behandlingsansvarlig for pasientopplysningene, er helseinstitusjoner pålagt følgende iht. helse-registerloven § 16:

"Den databehandlingsansvarlige og databehandleren skal gjennom planlagte og systematiske tiltak sørge for tilfredsstillende informasjonssikkerhet med hensyn til konfidensialitet, integritet, kvalitet og tilgjengelighet ved behandling av helseopplysninger."

Gode systemer for informasjonssikkerhet i en virksomhet skal sikre at pasientopplysningene behandles konfidensielt. Virksomheten har også plikt til å sørge for at opplysningene ikke urettmessig kan endres eller slettes og at de som har behov for dem får tilgang når de trenger dem.

Dersom dårlig informasjonssikkerhet og mangelfulle rutiner gjør at pasientopplysninger havner på avveier, kan dette etter omstendighetene bli betraktet som brudd på taushetsplikten. Dette anses ikke forenlig med kravet til forsvarlig virksomhet i helselovgivningen.

Noen særlige spørsmål knyttet til taushetsplikten og bruk av informasjonsteknologi

Bruk av e-post

Helsepersonell kan ikke formidle taushetsbelagte opplysninger via vanlig, usikret e-post. I tråd med det som er sagt over, vil dette etter omstendighetene kunne innebære brudd på taushetsplikten fordi opplysninger for lett kan havne på avveier og dermed bli tilgjengelige for uvedkommende. Avsenderen av en e-post har ingen kontroll med hvem som har tilgang til å lese e-posten mens den er underveis i nettet eller etter at den er kommet frem. Selv om det er pasienten som har initiert kommunikasjonen ved å sende en e-post inneholdende helseopplysninger til legen eller sykepleieren, vil det regnes som et brudd på taushetsplikten dersom helse-

personell sender et svar med konfidensielle opplysninger via åpen e-post. Det finnes imidlertid sikre løsninger for å kommunisere via e-post eller internett med pasienter.

Se Faktaark nr 3/2007: <http://www.telemed.no/faktaark>

Bruk av Internett

Internett kan, på ulike måter, være en god arena for kontakt mellom helsepersonell og pasienter. Denne formen for kommunikasjon medfører særlige utfordringer. Risikoen for utilsiktet spredning av opplysninger må vurderes særskilt. Som hovedregel vil behandling av sensitive pasientopplysninger på Internett medføre brudd på taushetsplikten. Se også her Faktaark nr 3/2007 for mer om dette emnet.

Oppsummering

- Alt helsepersonell er underlagt taushetsplikt i henhold til helsepersonelloven § 21
- Taushetsplikt innebærer foruten en plikt til å tie, også en plikt til å beskytte informasjon personellet har fått ved å hindre at den blir tilgjengelig for andre
- Som "andre" regnes i utgangspunktet alle andre enn pasienten selv og helsepersonell som behandler pasienten
- Taushetsplikten gjelder opplysninger knyttet til den enkelte person som helsepersonellet får i egenskap av å være helsepersonell
- Taushetsplikten omfatter opplysninger om folks psykiske eller fysiske forhold. Den omfatter også sosiale forhold, sivilstand, økonomiske forhold, mv.
- Helsepersonell har taushetsplikt hele livet
- Pasienten kan samtykke til at ellers taushetsbelagte opplysninger formidles til andre
- Pasientinformasjon og journalopplysninger kan formidles til samarbeidende helsepersonell uten hinder av taushetsplikt
- Journalopplysninger skal etter omstendighetene formidles til "andre som yter helsehjelp" uten hinder av taushetsplikten
- Overfor enkelte organer og i enkelte situasjoner har helsepersonell opplysningsplikt
- Den enkelte virksomhet har ansvar for å etablere systemer med nødvendig informasjonssikkerhet ved bruk av IKT i behandlingen av pasientopplysninger, som et ledd i å ivareta taushetsplikten
- Bruk av e-post og Internett stiller særlige krav til helsepersonell, også i forhold til å ivareta taushetsplikten

Kontaktpersoner NST:

Ellen K. Christiansen
ellen.christiansen@telemed.no
Tlf: +47 416 84 705

Leif Erik Nohr
leif.erik.nohr@telemed.no
Tlf: +47 901 43 166

Se www.telemed.no/faktaark for andre faktaark i serien.

